

**ФІЛОСОФІЯ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ: СВОБОДА,
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ПОШУК СЕНСУ ЖИТТЯ**

Калугіна В. М.

e-mail: viktorii.kaluhina@nure.ua

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. філософії,
м.Харків, Україна

This report examines the main provisions of existentialism as a philosophical trend that emphasizes freedom of choice, human responsibility for one's actions, and the need to find the meaning of life. The views of the leading representatives of this trend, in particular J.-P. Sartre and A. Camus, are studied. The concepts of absurdity, human alienation and authenticity of being are analyzed. The influence of existentialism on contemporary culture, literature and art is emphasized.

Екзистенціалізм – це один з найважливіших філософських напрямів, який виник ще у XIX столітті і став надзвичайно актуальним у часи соціальних і культурних змін. Він звертається до фундаментальних питань існування, таких, як сенс життя, свобода, відповідальність і самореалізація. Ідеї екзистенціалізму охоплюють глибокі аспекти людського існування, що дозволяє зрозуміти особистість через її внутрішній світ, а не через зовнішні визначення або соціальні ролі. Цей філософський напрямок наголошує на унікальності та свободі людського існування. Відповідно до цієї філософії, немає універсальних істин або наперед заданих цілей, які б пояснювали наше існування. Людина сама створює свої власні цінності, переконання і життєві орієнтири через свої вчинки та вибори. Це радикальне заперечення традиційних релігійних або філософських догм, які намагаються визначити сенс життя людини заздалегідь.

Кожен індивід є вільним у своїх діях і вчинках, однак це не є безмежною свободою, а тягарем відповідальності. Чим більша свобода, тим більший тягар відповідальності за вибір. Питання свободи та вибору перебувають у центрі екзистенціалізму. Ж.-П. Сартр наголошує на унікальності людського існування, стверджуючи, що «екзистенція передуює сутності». Це означає, що людина народжується без наперед визначеної природи або мети, і вона має свободу створювати себе через свої дії та вибори. Камю, у свою чергу, фокусується на проблемі абсурду, зазначаючи, що життя є абсурдним, оскільки між прагненням людини знайти сенс і безглуздістю світу існує суперечність. Попри це, Камю закликає не піддаватися відчаю. У своїй роботі «Міф про Сізіфа» він пропонує концепцію бунту, що є відповіддю на абсурд – людина повинна визнати абсурдність життя, але замість того, щоб здатися, вона може створювати сенс через власні дії та стосунки. Проблема відсутності об'єктивного сенсу є ще одним важливим аспектом екзистенціалізму. Ця

філософія визнає, що світ не має заздалегідь визначеного сенсу, що створює екзистенційну кризу. Однак екзистенціалізм закликає кожного до самореалізації, оскільки лише через самовираження людина може знайти справжній сенс свого життя. Сенс життя не існує поза людиною, але він може бути створений через самостійне визначення цілей, моральних принципів і дій, що відповідають власним переконанням. Тобто людина створює власний сенс життя через свободу вибору.

Людина, будучи вільною, може вибрати між численними варіантами і шляхами, і кожен вибір має свою ціну. Питання «Що робити?» – це постійна дилема, яка постає перед кожною людиною. Проте на практиці цей процес вибору може бути надзвичайно важким, адже він пов'язаний із переживанням сумнівів, тривог і невизначеності. У екзистенціалізмі свобода та вибір мають центральне значення, оскільки людське існування починається саме з вибору. Людина не народжується з готовим набором цінностей чи вірувань. Вона формує свою особистість і визначає свою роль у світі через власні рішення. Проте з кожним вибором приходить відповідальність – кожна дія має свої наслідки, і людина повинна нести відповідальність за них, навіть якщо вони ведуть до страждань. Свобода може стати тягарем, оскільки змушує людину стикатися з невизначеністю і відповідальністю за власну долю. Проте лише через усвідомлений вибір і прийняття відповідальності можливе автентичне існування, коли людина живе відповідно до власних переконань, а не під впливом зовнішніх обставин.

Концепція «автентичного існування» є важливою частиною екзистенціалізму. Людина не існує у вакуумі – вона завжди знаходиться в певному контексті, в якому визначаються її вибори та можливості. Ця концепція підкреслює, що людське існування тісно пов'язане з реальністю, оточуючим світом і людьми. Водночас екзистенціалізм також закликає до автентичного існування. Це означає, що людина повинна жити згідно з власними переконаннями та цінностями, а не підкорятися зовнішнім вимогам і соціальним стандартам. Автентичне існування передбачає, що ми повинні жити не згідно з тим, що інші вважають правильним, а відповідно до нашого власного внутрішнього розуміння того, що є важливим і значущим. Людина повинна знайти себе, жити відповідно до своїх переконань, і впевнитися, що її вчинки відображають справжнє «я». Автентичність – це не просто життя за зовнішніми стандартами або під тиском соціальних норм, а пошук власного шляху, власної сутності. Як зазначав Жан-Поль Сартр, «ми не є тим, що зробили з нас обставини; ми є тим, що робимо самі зі свого життя».

Екзистенціалізм наголошує, що свобода вибору має етичний вимір. Кожне рішення повинне враховувати не лише особисті інтереси, але й моральні принципи, вплив на інших. Камю підкреслює, що у світі, позбавленому визначених смислів, людина повинна самостійно визначати,

що є правильним, і діяти згідно з власною совістю. Це створює виклик для кожного, хто прагне жити автентично, залишаючись вірним своїм переконанням.

Екзистенціалізм не втратив своєї актуальності і в наш час. В умовах сучасного світу, де традиційні цінності часто ставляться під сумнів, багато людей шукають сенс у своєму житті. Пошук автентичного існування, боротьба з абсурдом і прийняття власної свободи стали важливими темами в культурі, мистецтві, літературі та психології. Екзистенціалізм допомагає зрозуміти, як жити в умовах невизначеності, де кожен з нас самостійно формує сенс свого життя. У сучасному світі, де швидкість змін і невизначеність стали нормою, екзистенціалізм залишається надзвичайно актуальним. Його ідеї допомагають людині прийняти реальність такою, як вона є, і взяти відповідальність за власне життя, незважаючи на зовнішні обставини. Концепція автентичного існування набуває особливого значення в епоху соціальних мереж, де багато хто прагне відповідати нав'язаним ідеалам, забуваючи про власні цінності. Екзистенціалізм нагадує, що справжня свобода – це не слідування трендам, а вміння бути собою, навіть коли це складно. Крім того, у світі, де багато рішень приймаються за нас (алгоритмами, суспільством, традиціями), екзистенціалізм нагадує про цінність вибору. Відмова від відповідальності призводить до безцільного існування, тоді як усвідомлений вибір – до наповненого життя.

Таким чином, екзистенціалізм – не просто філософська теорія, а практичний інструмент для тих, хто прагне жити осмислено, вільно і відповідально. Він не дає простих відповідей, але дає можливість кожному створити власний шлях у світі, що постійно змінюється.

Список використаних джерел

1. Лях В. Л. Екзистенціалізм у філософії ХХ століття: концепції свободи та відповідальності // Філософські студії. 2020. № 2. С. 45–58.
2. Книш, М. Екзистенціалізм як філософія людського буття, Київ: Вид-во НаУКМА, 2003. 156 с.
3. Sartre, J.-P. Existentialism Is a Humanism – Yale University Press, 2007. 128 с. URL: <https://www.marxists.org/reference/archive/sartre/works/exist/sartre.htm> (дата звернення 20.01.25).
4. Camus, A. The Myth of Sisyphus and Other Essays. – Vintage International, 1991. 212 с. URL: <https://archive.org/details/mythofsisyphusot00camu> (дата звернення 20.01.25).